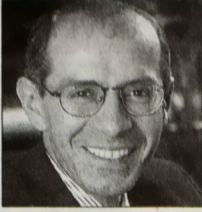

Nietzsche haklı mı?

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Çok uzun bir aradan sonra Time dergisi o meşum soruya döndü: Tanrı öldü mü? Sorun, Tanrı'nın ölümünde değil,

nasıl öldürüldüğünde. Çünkü, onun hangi yoldan ve neyle öldürüldüğü insanın içinde bulunduğu zihniyet dünyasının bir dışavurumudur.

Eskil Yunan'ın tanrılara karşı gelen esatiri kahramanları bir yana, onu öldürmeye ilk kalkışanın Descartes olduğunu söylemek mümkün. Düşünceyi varoluşun temeli kabul etmekle Tanrı'nın aşıldığı varsayıldıysa da asıl ilan gene de Nietzsche tarafından gerçekleştiriliyordu. Nietzsche, 'Tanrı öldü' derken, Descartes'ın düşünce-gerçek-bilim hattını, 'üstün insan' mitiyle aşmak istiyordu. 'İnsan insanın kurdu'dur sözünden insanın bir başka insan tarafından 'yaratılacağı' düşüncesine kadar geçen aralıkta elbette modernizm topluluklar ve sistemler kurmuş, onun en önemli dayanak noktası olarak da gerçeği seçmişti. Tanrı sorunu aslında gerçeğin açıklanabilirliğinden ve insanın gücünün buna yetip yetmediğini bilmekten başka bir şey değildi.

Bugün bu soru bir kez daha soruluyorsa iki nedenden ötürüdür.

İnsan, 'yeryüzünde öleceğini bilen tek canlı yaratık'tır. Tanrı düşüncesi, ölümün ardındaki karanlığın aydınlatılmamasından türüyor. O zaman insanın kendisi Tanrılaşmaya çalışıyor. Ölümsüzlüğü gerçekleştirmenin ise tek bir yolu var: Ya bilimin soyut mantığıyla her şeyi bilmek ve açıklamak ya sanatın erişilmezliği içinde Tanrı'yla özdeşleşmek. Rönesans'tan Aydınlanma'ya, moderniteye gelinceye kadar geçerli anlayış budur. Oysa bugün, gerek bilimde gerekse sanatta çok ciddi bir yol ayrımına gelinmiştir. İki alandaki yaklaşım da daha önceki Tanrısallık arayışına nazaran ciddi kopuşlar göstermiştir.

Bilim, daha önceki dönemde gerçeğe, onun gerçekliğine ve tekilliğine inanmışken bugün sanallık gerçeğin yerini tutmaktadır. Bilimsel gerçeklik daha önceki dönemde Tanrısal gerçekliği sorgularken bugün bilimin gündelik hayata yansıyan yanında böyle bir şey bulmak imkânsızdır. 'Gerçeğin yitimi', doğadan kopuş, yeni üretilen şeylerin daha önce üretilen şeyler aracılığıyla üretilmesi bilim-felsefe ekseninde önemli bir kırılmaya yol açmıştır. Bu, sanatta da geçerli bir durumdur.

Çok yakın tarihlere kadar geçerli olan Rönesans sanatının bir tek amacı vardı: Eriştiği mükemmeliyet sonucunda onu yaratan sanatçının Tanrı'ya özdeşleşmesi. Kusursuzluğun, ancak, onun doruğu olan doğanın taklidinden türemesi bu sürecin en önemli etkeniydi. Oysa, Duchamp, bir pisuvarı duvara astı ve onun yalınlığını ve çıplaklığını sanat yapıtı olarak ilan ederek sanatçı-Tanrı özdeşliğini geriye dönüşsüz biçimde parçaladı. Bugün, sanatta, erişilmezliğin yerini sıradanlık, ölümsüzlüğün yerini geçicilik almıştır. Sanatçı artık bir insan-Tanrı olduğunu bilerek ayrıca Tanrılaşmasının peşinde koşmuyor. O nedenle Tanrılaşan ilk sanatçı doğayı taklit eden 'o' sanatçı değil, ondan kopan Duchamp'tır: Tanrılaşmak artık ona yaklaşarak değil ondan uzaklaşarak yaşanacaktır.

O zaman da ortaya başka bir şey çıkıyor: İnanış. İdeolojilerin ölümünü ve felsefenin sonunu gören bugünün insanı belki de hiçbir dönemde olmadığı kadar inanıyor. İnanışı neyin oluşturduğu, inanışın neden türediği ise o kadar önemli değil. Çünkü, inanış zaten kendi içinde bir gerçekliktir.

Nietzsche haklı mı değil mi bilinmez ama bir şey kesin: Artık inançsızlık değil, inanış, Tanrı'ya öldürüyor!